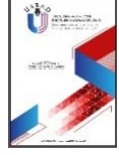

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi -
International Journal of Social Sciences Academy, Yıl 3, Year
3, Sayı 7, Issue 7, Aralık 2021, December 2021
e issn: 2687-2641

PREKARYA'NIN PANDEMİ DÖNEMİNDE YAŞADIKLARINA DAİR BİR ÖRNEK ÇALIŞMA*

A CASE STUDY ON PRECARIA'S LIVES DURING THE PANDEMIC PERIOD

Merve ÇETİN DAĞDELEN

Arş. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyometri/Sosyoloji,
Denizli/Türkiye.

Res. Asst., Pamukkale University, Faculty of Arts and Sciences,
Sociometry/Sociology,
Denizli/Turkey.

mervecetindagdelen@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5950-9600

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbadd.995729

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15.09.2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29.11.2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20.12.2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Çetin Dağdelen, M. (2021).
Prekarya'nın Pandemi Döneminde Yaşadıklarına Dair Bir Örnek Çalışma. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3(7), 1706-1739.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism
detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbadd>
mail: usbaddergi@gmail.com

*Çalışma 27-29 Ağustos 2021 tarihinde gerçekleştirilen "International Congress on Life, Health and Social Sciences in 21th Century" başlıklı sempozyumda bildiri olarak sunulmuştur.

Öz: Proletarya'dan farklı olarak prekarya yeni kapitalizmin sunduğu yeni bir sınıf denemesidir. Beyaz yakalı da mavi yakalı da prekaryaya dâhil olabilir. Ölüm riskine rağmen pandemi sürecinde dahi çalışmak zorunda kalmak prekaryanın özelliklerinden sadece biridir. Dünya tarihinde pandemi olarak kabul edilen pek çok hastalık yaşanmıştır. İçinde bulunduğumuz çağda da salgınlardan payımıza Covid-19, korona şeklinde isimlendirilen hastalık düşmüştür. Çalışan bireylerin bazıları günümüz şartları neticesinde sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı günlerde evlerinde çalışabilmişlerdir. Bazı meslekler dezavantajlı konumdadır. Market çalışanları söz konusu dezavantajlı grupta sayılabilir. Zira devasa ülke etkilenimleri dışında, homo economicus olan günümüz bireylerinin sosyal yaşantıları arasında en zaruri olan, hem fiziksel hem sosyal olma özelliğine sahip gıda ihtiyaçlarının karşılanması durumu, pandemi sürecinde gündelik hayatta zihni meşgul eden en önemli konu olmuştur. Bu nedenle marketler pandemi sürecinde sokağa çıkma yasağının olduğu günlerde dahi açık kalmış ve çalışanlar da Covid-19 olma yüksek riskine rağmen çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu çalışma pandemi sürecinde evden çalışma fırsatına sahip olmayan dezavantajlı konumdaki market çalışanlarının süreçte yaşadıklarına yönelik bir çalışma derdiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda bir durum analizi yapmayı hedeflemektedir. Çalışma halkın en fazla tercih ettiği literatür de "indirim marketi" (discount store) olarak isimlendirilen market türlerinden olan A101, BİM ve ŞOK indirim marketlerinde çalışanlara yönelik olarak oluşturulmuştur. Çalışma yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla Denizli kenti özelinde yapılan nitel bir çalışmadır. Çalışmanın sonucunda indirim marketi çalışanlarının prekaryaya dahil edilebilirlikleri netleştirilmiştir. Öte yandan pandemi sürecinde yaşadıkları mesleki riskler, sosyal haklarındaki belirsizlikler, iş değişikliği, pandemiye sağlık konularına yönelik deneyimleri bütünlük olarak gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Prekarya, İndirim Marketleri, Covid-19

Abstract: Different from the proletariat, the precariat is a new class experiment put forth by the new capitalism. Either white-collar or blue-collar classes can be counted in the precariat. Despite the risk of death, being obliged to work even during the pandemic is just one of the characteristics of the precariat. There have been many diseases that are considered pandemics in the history of the world. In the age we live in, what our share of epidemics is the disease called Covid-19. Some of the workers are able to work in their homes on the days when curfews were imposed in consequence of the present conditions. Some professions are in disadvantageous positions. Market employees can be counted in this disadvantaged group. For, apart from the effects of big countries, meeting the food needs, which is the most essential among the social lives of today's individuals who are homo economicus, with both physical and social characteristics, has been the most important issue that occupies the mind in daily life during the pandemic process. For this reason, the markets remained open even on the days of the curfew during the pandemic process, and the employees had to work despite the high risk of becoming Covid-19 patients. This study has emerged with the problem of studying the experiences of the disadvantaged market employees who do not

have the opportunity to work from home during the pandemic process. In this sense, it aims to make a situation analysis. The study was designed for those working in the A101, BİM, and ŞOK discount stores, which are the types of markets called "discount store" in the literature, which are most preferred by the public. The study is a qualitative study conducted in the city of Denizli through a structured interview form. As a result of the study, the fears and anxieties of the market employees about the pandemic period, their experiences, the difficulties they faced, and solution offers were put forth.

Key Words: Pandemic, Precariat, Discount Stores

GİRİŞ

Postmodern veçhe ile değişim ve dönüşüm geçiren klasik ekonomi yeni kapitalizm olarak anılmaya başlanmıştır. Yeni kapitalizmin küreselleşme ile birlikte uluslararası ekonomi üzerinde yoğun bir etkisi olduğu açıktır. Devletlerin çoğunluğu ekonomik olarak birbiriyle etkileşim ve etkilenim içinde girift bir hale gelmiştir. Özellikle mali kriz dönemleri küresel ekonominin varlığını gözler önüne sermiştir. Yeni kapitalizm hem neoliberal işgücü piyasasını hem de üretim ilişkilerini şekillendirmiştir. Dolayısıyla küresel anlamda çalışanların profiline de bir değişim yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu değişimi ifade etme amacıyla ortaya çıkan bir terim olan "prekarya" bu anlamda klasik ekonominin dönem özelliklerini taşıyan "proletarya"dan farklılıklar göstermektedir. Ne tam bir sınıf ne tam bir kalabalık olan "prekarya" sürece pandeminin dâhil olması ile birlikte daha da çapraşık bir görünüme bürünmüştür. Zira pandemilerden en fazla etkilenen alanlardan birinin işgücü piyasası olduğu söylenebilir.

Sayfa | 1708

Arkaik dönemlerden günümüze kadar tarih boyunca pek çok salgın hastalık yaşanmıştır. Her dönemde yaşanan pandemi sürecinin etkileri o dönemin özelliklerine göre farklılıklar göstermiştir. Bireylerin salgınlardan hem fiziksel hem de sosyal olarak etkilendikleri bilinmektedir. Öte yandan salgınların savaşlara, biyolojik silahlara konu edildiğine dair pek çok yaşanmış olayın varlığından söz edilebilir. Günümüzde ise Covid-19 olarak isimlendirilmiş olan salgın hastalık vuku bulmuştur. Çeşitli entrikalar ve spesifik tartışmalar olmakla birlikte ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Wuhan'da gerçekleşen vakalara, insanların sokağa çıkma yasakları sonucu evlerinde sürdürdükleri yaşamlarından görüntülere tanıklık edilmiştir. Nitekim hastalığın ülkemizde de görülmeye başlamasıyla ülke olarak pandemi sürecine girilmiş ve yeni bir yaşam tarzı mevzubahis olmaya başlamıştır. Başlangıçta ciddi bir panik havası yaşanmıştır. Hastalığın gelişini takriben oluşan korku atmosferi özellikle sosyal medya aracılığıyla dezenformasyonların oluşmasına neden olmuştur. Pek çok kişi marketlerden stoklar yaparak süreci en sağlam şekilde geçirmeyi planlamıştır. Ülke olarak tanınmayan, bilinmeyen, görülmeyen bir

düşmanla mücadele içinde teyakkuzda olunmuştur. Art arda yaşanan sokağa çıkma yasakları Postmodern çağda yaşayan günümüz bireylerinin yaşamları üzerine düşünme fırsatı elde etmelerini sağlamış ve adeta yalıtılmış bireyler haline gelmiştir. Ana akım medya aracılığıyla günlük olarak yapılan bilgilendirmeler gündemdeki yerini uzun bir süre korumuştur. Zamanla virüsle nasıl mücadele edileceği, enfekte olmamak için neler yapılması gerektiği öğrenilmiş, virüs tanınmaya başlandıkça başlangıçtaki yaşanan korku ve kaygı süreleri yerini olabildiğince tedbire ve makul davranış kalıplarına bırakmıştır.

Salgın bireylerin temel ihtiyaçlarını etkilemenin yanı sıra ülke ekonomilerini, siyasi plan-programlarını, eğitimin işleyişini derinden etkiledi. İnsanlar online olarak çalışmaya, öğrenciler online olarak eğitimlerini devam ettirmeye başladı. Kendini koruma altına alabilenler elbette şanslı konumda idi. Bu süreç, çalışma hayatını da ciddi manada etkiledi. İçinde yaşadığımız dönemde dijitalleşmenin yaygın olması, tarihte yaşanan pandemilerden bizlerin yaşadığı süreci ayıran en temel faktörlerden biri oldu. Online çalışabilenler işlerine devam ettiler. Fakat pandemi sürecinde bu kadar şanslı olmayan, online çalışamayan, sokağa çıkma yasakları yaşanıyor olsa dahi mesleği gereği işe gitmek durumunda kalan dezavantajlı konumda olan çalışanlar vardı. Elbette dezavantajlı konumda olanlar başta sağlık çalışanları idi. Onlara birer nefer gözüyle bakıldı. Öte yandan, sağlık çalışanlarının mesleki etik açısından bakıldığında, zaten görevi hayat kurtarmaktı. Fakat bir de sağlık çalışanları dışında alt gelir seviyesinde bulunan, güvencesiz olmasına karşın çalışmak zorunda olduğu için işine devam eden dezavantajlı gruplardan da bahsetmek gerekmektedir. Söz konusu dezavantajlı gruplardan biri de market çalışanları olmuştur. Marketlerin gıda perakendeciliğinin temel kurumlarından olması hasebiyle yasaklı günlerde dahi açık olması, haliyle çalışanlarının da hemen her an çalışmak zorunda olmasını gerektirmiştir. Dolayısıyla market çalışanları pandemi sürecinde risk altında olan gruplar arasında nitelendirilebilir. Market çalışanlarının dezavantajlı gruplar arasında sayılması üzerine teorik altyapıyı şekillendirmemizde yardımcı olacak olan perspektif "prekarya" kavramı ile sağlanmıştır. "Prekarya" henüz yeni bir kavram olmakla birlikte klasik anlamda "proletarya"dan çeşitli özelliklerle farklılaşmaktadır. Market çalışanlarının da özellikle pandemi sürecinin şekillenmesiyle birlikte birden fazla prekarya özelliğini taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışma Covid-19 pandemisi sürecinde dezavantajlı grupta yer alan "prekarya"ya dâhil edilebilecek özelliklere sahip olduğu düşünülen market çalışanlarının süreci nasıl yönettiklerine, yaşantılarına, öneri ve

şikâyetlerine yer vermeyi hedefleyen bir durum çalışmasıdır. Çalışmanın örneklemini Denizli kentindeki indirim marketlerinde çalışan kişiler oluşturmaktadır. İndirim marketleri olarak kavramsallaştırılan marketleri özel kılan unsur, yerel halkın bu marketleri daha fazla tercih ediyor olmasıdır. Dolayısıyla pandemi sürecinde indirim marketlerinde çalışan işçiler müşteriler ile yoğun bir şekilde yüz yüze iletişim halinde olmakta, virüsün bulaş riski taşıdığı yüzeylere sıklıkla temas etme gibi risklere maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle çalışma indirim marketlerinde görevli kişilerle yapılan derinlemesine görüşmeler ışığında gerçekleştirilmiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın kuramsal çerçevesini şekillendirmek üzere "prekarya"ya yönelik kuramsal yaklaşımlardan yardım alınmıştır. İkinci bölümde çalışmanın kavramsal çerçevesine yönelik olarak indirim marketlerinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi, örneklemi ve analiz türüne yönelik bilgiler bulunmaktadır. Dördüncü bölümde çalışmanın bulgularına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise durum analizinden elde edilen veriler yorumlanmıştır.

1. "Prekarya" Yeni Bir Sınıf Denemesi

Pandemi dönemi hangi konum ve statüde olursa olsun tüm insanlığı derinden etkilemiştir. Kişinin alt-orta seviyede ya da üst seviyede ekonomik statüye sahip olması yüksek oranda fark etmemiştir. Fakat yine de klasik sınıf teorilerine atıfta bulunarak denilebilir ki, işçi sınıfından bireyler bu süreci zor şartlarda atlatmışlardır ve hatta atlatmaktadırlar. Beyaz yakalıların, siyasilerin online olarak, sanatçıların günümüz dijital çağın imkanlarından olan sosyal medya üzerinden çalışabiliyor olması, onların hastalığa yakalanma risklerinin gerekli tedbirleri aldıkları sürece daha az olduğu gerçeğini göstermektedir. Fakat dâhil oldukları sektörün yapısı gereği kimi çalışanların aynı şartlara sahip olmadığı ve dezavantajlı konumda oldukları can alıcı bir gerçektir. Dolayısıyla bu süreci onların ne şekilde geçirdiklerinin araştırılması kıymetlidir.

Kapitalist oluşuma ev sahipliği yapan batı modernliği aydınlanma, ulus-devlet ve sonrasında gelişen sanayi kapitalizmi ile tüm dünya genelinde makro düzeyde bir dönüşümü getirmiştir (Özkurt, 2018: 112). Sanayi kapitalizminin insan yaşamındaki etkisini bir ayna görevi gören "proletarya" aracılığıyla görmek mümkündür. Sanayi kapitalizminin daha fazla üretim için kullandığı fordist üretim modeli vb. çeşitli modellerden en fazla etkilenenlerin işçi sınıfı olduğu bilinen bir realitedir. 1950 ile 1970'li yıllar arası kapitalizmin altın çağı yaşanmıştır. Fakat 1970'lerden sonra özellikle aşırı-üretimden kaynaklanan ekonomik bunalım dönemine girilmiştir (Polat ve Basmacı, 2017: 21). Böyle bir bunalımı öngörmeyen hükümetler ilk olarak Keynesçi modelleri uygulamaya koymuş ve altın çağı

sürdürmeyi istemiştir (Harman, 2012: 171). Fakat istenen etki oluşmayınca kapitalist ekonomide bazı spesifik değişiklik ve yeniliklere gitme gerekliliği doğmuştur. 1970'lerin ortalarından itibaren hem makro hem de mikro düzeyde yeni stratejiler uygulanarak sermayenin krizi aşmaya çalışılmıştır. Söz konusu krizlere çözümler kârlılık oranını yükseltmeye yönelik olmuştur. Üretilen her çözüm ise işçilerin daha ağır şartlar altında daha fazla ve yoğun çalışmasını gerektirmiştir (Ercan, 1997: 664). Dolayısıyla bu süreçten de yine en çok etkilenen proletarya olmuştur.

Süreçte yaşanan krizleri aşmak adına yardıma çağırılan farklı stratejilerden özellikle esnek çalışma modeli devrimci bir etki yaratmıştır. Esneklik, makro düzeyde deregülasyon ve globalleşme gibi kavramlarla anılırken mikro düzeyde ise yeni teknolojik gelişmeler ve esnek üretim biçimi şeklindeki uygulamalar ile birlikte anılmıştır. Esneklik kavram olarak kapitalizme özgü bir olgu olmakla birlikte üretim sürecinde işlerin basitleştirilmesi ve bunun yanında iş bölümünün artırılması şeklinde uygulanmıştır (Polat ve Basmacı, 2012: 25-27). İşçilerin evden çalışması, yarı-zamanlı çalışması, fason ve taşeron gibi ayrımlara gidilmesi durumu, işçi sınıfının da yapısal olarak değişim ve dönüşüm yaşamasını (yaşamak zorunda kalmasını) gerektirmiştir. Örneğin; makro düzeyde işçilerin sendikalaşmasını gerileten uygulamalar, günümüzde de iş sürecinin aşırı yoğunlaşmasının rahatlıkla kabul edilmesine zemin hazırlamıştır (Polat ve Basmacı, 2017: 26). Esnek üretim modelinin önlenemez yükselişi prekarya'nın tanımlanmasında kullanılan belirsizlik kavramının oluşumuna önayak olmuştur. Zira esnekleşme ile ekonomik ilişkiler belirsizleşmiş ve piyasa dalgalanmalara göre emeğin kullanımı oluşmuştur. Emek piyasası esnekleştikçe proletaryanın kazandığı bazı sosyal haklar sekteye uğramaya, iş güvencesi zedelenmeye ve dolayısıyla yeni belirsizlikler oluşmuştur (Polat ve Basmacı, 2012: 28). 1970'lerin ortalarından itibaren küresel ekonomi liberal bir yönelime doğru ilerlemeye başlamıştır (Çeştepe ve Bilen, 2001: 56). 1980'lerden sonra kapitalizm şekil değiştirmiş, sınırsız sermaye dolaşımına izin veren uygulamalar ivme kazanmıştır (Karagül, 2020, 33). Bu süreçte finansal serbestleşme uygulamaları ve akabinde sermaye hareketlerinin serbestleşmesi küresel ekonomiyi etkilemiştir (Ekinci, 2011: 72). Ayrıca teknolojik gelişmelerin de büyük payı olduğunu yadsımamak gerekir (Karagül, 2020: 33). 1980'lerden sonra söz konusu neo-liberal politikalar ile net olarak şekillenen dönüşümler işçi sınıfının yeniden ve yeniden şekillenmesine katkı sağlamıştır. Öte yandan -özellikle tarımda- küçük işletmelerin değer kaybetmesi Türkiye'de de yaşandığı şekliyle kırdan kente göçün artmasına sebep olmuş (Öztürk, 2008: 623) ve bu durum ucuz iş gücünün artışı beraberinde getirmiştir. 1980'li yıllarda paralel bir şekilde

kayıtsız işgücünün kullanımında artış yaşanmış ve bu durum işgücü piyasalarındaki esnekleşmenin meşrulaşmasına zemin hazırlamıştır (Köse ve Öncü, 2000: 83). Sonraki süreçlerde yaşanan benzer krizler örneğin 94 krizinde tekrar işçi sınıfının aleyhine uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Onaran, 2000: 205). Küreselleşme ile şekillenen yeni ekonomik modeller artık gündelik ilişkilerimizi ve hatta davranışlarımızı dahi etkiler hale gelmiştir (Duman, 2011: 671). Söz konusu esnekleşmeler ve hak kayıpları da işçi sınıfının yeniden tanımlanması sorununu gündeme getirmiştir. Zira art arda yaşanan krizler ve çözüm süreçleri ile şekillenen yeni ekonomi modelleri işçi sınıfının yapısını da etkilemiştir. 21. yüzyılı deneyimleyen işçiler ile klasik dönem işçi sınıfını aynı şekilde tanımlamak yeterli olmayacaktır. Bahsedildiği gibi günümüz postmodern dönemde hem işçiliğin yapısı hem ülkelerin sosyo-ekonomik yapı hem de bireylerin gündelik hayatlarındaki pratikleri bir düzine değişikliğe uğramıştır. Vatansever (2013)'in ifadesiyle klasik anlamda proletaryanın nicelik olarak küçülmesi, siyasi anlamda etkinliğinin azalması, artık mutlak manada sınıf hareketlerinin var olup olmadığı, varsa değişimler sonucunda bu sınıfsal yapıyı kimlerin temsil edeceğine yönelik tartışmalar devam etmekteydi. Dolayısıyla bunun farkına varan çeşitli düşünürler yeni bir sınıf denemesi içine girmiş ve klasik işçi sınıfını "proletarya" kavramı ile tanımlarken, yeni sınıfı "prekarya" kavramı ile tanımlamaya çalışmıştır. Standing ikisi arasındaki farkı şu şekilde aktarmaktadır: "*Proletarya denildiğinde akla uzun dönemli, istikrarlı, sabit zamanlı ve ileriye dönük olarak işçinin ne kadar ve nasıl ilerleyebileceği açıkça belli olan işlerin bulunduğu, sendikalaşmanın olduğu, kolektif sözleşmelerin yapıldığı, isimleri ve özellikleri bilinen yerel işverenlerin bulunduğu bir toplum akla gelir. Prekaryaya dâhil olanlar işverenlerinin geçmişte kaç kişiyi istihdam ettiğini ya da gelecekte bu sayının kaç olacağını da bilmez. "Orta sınıf" da değildir zira bu sınıftan insanların sahip olması beklenen sabit ya da öngörülebilir bir maaş, statü yahut çeşitli haklara sahip değillerdir*" (Standing, 2020: 20). Yine Standing prekaryayı tanımlarken sözde esnek iş sözleşmeleri, geçici işler, yarı-zamanlı çalışmalar gibi üretim ilişkilerinin belirleyici olduğunu fakat söz konusu koşulların fotoğrafın tamamını değil sadece bir kısmını gösterdiğini ifade etmektedir (Standing, 2014: 10). Standing'e göre prekarya küreselleşmiş kapitalizmin ve buna eşlik eden daha esnek çalışma koşulları stratejilerinin bir yan ürünüdür (Braga, 2016: 148). Prekarya tanımlanırken "güvencesizlik" yardım alınan durumlardan biridir. Genel olarak çalışmanın, meslek sahibi olmanın gün geçtikçe daha da "güvencesiz" hale geldiği düşüncesi ilgi çekici hale gelmiştir ve proletarya yerine kullanılan prekarya kavramı söz konusu düşüncenin içeriğini hem ampirik hem de sosyolojik olarak ifade etmede rol oynayan kavram olarak

seçilmiştir (Frase, 2013: 11). "Güvencesizlik" kavramı olarak "precarious", "precariousness", "precaritization" ve "theprecariat" gibi terimlerle ilişkilendirilmiştir (Çiğdem ve Erdoğan, 2019: 160). Bu nedenle "Prekarya" kavramının atası olarak her ne kadar "güvencesizlik"ten bahsedilse de, kavramı tanımlamakta "güvencesizlik" tek başına yeterli görülmemelidir. "Prekarya" kavramının ilk kullanımı Bourdieu'nün 1960'lı yıllarda sömürge işçi sınıfı ve neoliberal yeniden yapılanmanın yeni bir egemenlik biçimi için kullandığı precarite kavramına kadar götürülmektedir (Jorgensen, 2015: 3). Kavram istikrarsız, çözümsüz anlamlarına gelen precar (prekaer) ile bilindiği üzere kapitalist üretimin sonrasında oluşan işçi kitleyi tanımlayan proletaryat (proletarya) sözcüklerinin birleşiminden oluşmaktadır (Standing, 2020: 20; Çakır, 2018: 71). "Prekarya" ile ilgili teorik düzlemde Bourdieu, Foucault, Habermas, Michael Hart, TonyNegri ve HannahArent'in fikirlerini dile getirdikleri bilinmektedir. Ayrıca Marcuse'un Tek Boyutlu İnsan adlı kitabı aracılığıyla Frankfurt Okulu geleneği ile de "prekarya" ile ilgilenenlerin bağlantı kurduğu bilgisi kayda değerdir (Standing, 2020: 13). Gerekli literatür taraması yapıldığında "prekarya" kavramının çok çeşitli şekillerde tanımlandığı, kesin bir oydaşmanın bulunmadığı görülmektedir. Kavramın anlamlandırılması konusunda bir standardın bulunmayışı kavrama yönelik çalışmayı her ne kadar zorlaştırırsa da aslında gerekli standardın bulunmayışı dahi kavramı tanımlama niteliğine sahiptir. Zira tanımların sağladığı konsensüse bakıldığında "belirsizlik" üzerine yoğunlaşıldığı görülebilmektedir. Chomsky kavramı toplumun periferisinde belirsizlik içinde yaşayan insanlar olarak tanımlamaktadır (Chomsky, 2012: 33). Munck kavramı güvencesiz proletarya olarak tanımlamaktadır (Munck, 2013: 747). Bora ise Wacquant'ın "prekaryanın bitmeyen doğumu" söylemi üzerine prekaryanın heterojen bir yapıda olmadığı üzerine açıklamalarda bulunurken prekaryayı sabitlik ve güvenlikten yoksunluk, heterojenlik, hareketlilik ve belirsizlik gibi yeni kapitalizmin özelliklerini bünyesinde barındıran bir kavram olarak tanımlamaktadır (Bora, 2011: 36-38). Vatansever prekaryayı yeni kapitalizmle yaşanan sistemsel dönüşümle birlikte, tüm dünyayı sarmış, pek çok vasfı bulunmasına rağmen minimum iş güvencesinden yoksun, iş piyasasındaki rekabetten dolayı her an işsiz kalma korkusundan dolayı, haklarının çiğnenmesi, vasıflarının önemsizleştirilmesi gibi durumlara sessiz kalan, çeşitli sömürleri içselleştirmeye razı gelen kişilerin oluşturduğu tam olarak bir sınıf özelliği buldurmeyen kalabalıklar olarak tanımlamaktadır (Vatansever, 2013: 7). Tanımlar arasında "Prekarya" kavramının ilk kez İngilizce olarak EuroMayDy3 hareketi aracılığıyla 2004 yılında telaffuz edildiği, yeni kapitalizm sürecinde ihtiyaç sonucu üretilen geçici, kısmi zamanlı, freelance ve sözleşmeli çalışanları kapsayan bir kavram olduğu yer almaktadır

(Şengül ve Erdoğan, 2019: 160). Kavramı en kapsamlı şekilde çalışan ve tanınmasını sağlayan Guy Standing eserinde prekaryaya ait tek bir tanımdan bahsetmemekte ve hatta terimin birden fazla çok çeşitli şekillerde tanımlandığını ifade etmektedir. Bir tanım vermek yerine prekarya olmanın çeşitli özelliklerinden bahsetmektedir. Bu özelliklerden bahsederken prekaryayı emek piyasası güvenliği, istihdam güvenliği, iş güvenliği, çalışma güvenliği, vasıfların yeniden üretiminin güvenliği, gelir güvenliği, temsil güvenliği* şeklindeki yedi tip güvenceden yoksun kişiler olarak tanımlamaktadır (Standing, 2020: 26). Görüldüğü gibi sadece güvencesiz iş değil prekarya olmak bünyesinde birden fazla güvencesizlik barındırmaktadır. Prekaryaya dâhil olanların farkında olsunlar ya da olmasınlar yaşamlarını çepeçevre saran bir güvensizlik durumu söz konusudur. Kariyer yapma hayalleri sınırlıdır ya da yoktur, profesyonelleşme durumları söz konusu değildir, çalıştıkları işler çoğunlukla geçicidir, işte uzun süre kalabilmek amacıyla kendilerine iş tanımlarında yer alan işlerden daha fazlasının verilme riskiyle sıklıkla karşı karşıyadırlar, ya da zaten iş tanımları belirsizdir, yarı-zamanlı çalışma da belirleyici özelliklerden biri olarak ifade edilebilir. Standing'in ifadesiyle: "özetleyecek olursak prekaryayı anlamının bir yolu insanların nasıl olup da, kendilerine arzu edilebilir bir kimlik veya kariyer inşa etme ihtimali olmayan güvencesiz emek biçimlerini yapar hale geldiğine bakmaktan geçiyor" (Standing, 2020: 35). Prekarya'nın tıpkı proletarya gibi yeni bir sınıf olduğunu ifade eden çalışmalarla birlikte, dikotomik bir şekilde prekarya'nın sınıf olma özelliğine sahip olmadığını ve hatta olmasının mümkün görünmediğini ifade eden çalışmaların da varlığı dikkat çekmektedir. Prekarya'nın doğrudan yeni neoliberal politikalar ile ilintili olduğu açıktır. Küresel neoliberal ekonomi bir alt grup olan prekaryayı yüceltmiş, sosyal ve ekonomik çalışma haklarının kısıtlanmasını bulanıklaştırmıştır (Jorgensen, 2015: 3). Yeni neoliberal politikalar ya da yeni kapitalizmin en belirgin özelliği her alanda yaşanan esnekleşmedir. Bu dönem Fordist-Keynesçi üretim, örgütlenme ve regülasyon süreçlerinde yaşanan katılıklar yerini olabildiğine ve alabildiğine esnekleşebilen yeni bir biçime bırakmıştır. Yönetimde artan esneklik, üretimde yaşanan merkezsizleşmeler, dijital çağın etkisiyle ağ tipi örgütlenmelerin çoğalması, ücretlerde düşüş gibi özellikler bu sürecin öğelerindedir. Bunun yanı sıra her türlü kazanılmış işçi haklarının yavaş yavaş azaltılması, bunun karşısında iş gücünün savunmasız kalması, yarı-zamanlı, esnek işe alımın artması ve tüm bunların hukuki platformda engelleyici öğesinin bulunmayışı prekaryayı oluşturmuştur (Vatansever,

* Bahsi geçen güvencesizlik ölçütleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için Guy Standing'in *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf* başlıklı kitabına bakınız.

2013: 6-7). Bir de sürece pandeminin dâhil olması esnekleşmeyi ve beraberinde güvencesizleşmeyi artırmıştır. Dolayısıyla prekarizasyona maruz kalan ve prekarya topluluğuna dâhil olan kişi sayısında çokça artış olduğu ifade edilebilir.

Prekaryalaşmaya prekaryalar gözlüğünden bakıldığında ise, bireylerin içinde buldukları esneklik ve güvencesizlik durumlarının prekaryaya için olan belirsizliğin sosyal hayatlarına da dâhil olduğu görülebilir. Bireyler gelecek kaygısı nedeniyle hedefsiz bir yaşam tarzını benimsemeye başlamıştır. Mesleğinde geçici olduğunun bilincinde olmak, idealist bir perspektifle kariyer yapma, yükselme vb. beklentilere girmemeyi beraberinde getirmektedir. Günü kurtarma telaşı kişinin psikolojik olarak da etkilenmesine ve süreklilik kazanan mutsuzluk ve umutsuzluk haline bürünmesine sebep olabilmektedir. Çağımız insanının dijitalleşmenin de etkisiyle iki kuşak öncesine göre daha az yoksunluk yaşadığı halde, mutsuzluk seviyesinin neden daha yüksek olduğunun "prekarya" kavramı doğrudan cevabı niteliğindedir.

Prekaryaya kimlerin dâhil olduğu ise işin özeti hükmündedir. Kavram her ne kadar öncelikle geçici ve mevsimlik işçileri tanımlamak için kullanılmış olsa da (Standing, 2020: 24) özellikle kadınlar, göçmenler, alt ekonomik gruptakiler vb. gibi kişileri tanımlamak için de kullanılmıştır. Fakat argümanın merkezinde aklımıza gelebilecek hemen hemen herkesin her an prekaryaya dâhil olabileceği kabulü bulunmaktadır. Zira esnekleşme ve güvencesizlik her sektöre ve mesleğe sirayet etmiş durumdadır.

2. Prekarya Alanı: İndirim Marketleri

Modern çağın insanının temel ihtiyaçlarının giderilmesi satın alma davranışına doğru evrildikçe perakendeciliğin önemi de artmıştır. Üreticiler ile tüketiciler arasında aracılık rolüne sahip olan perakendecilik (Yıldırım ve Kurtuluş, 2008: 89) özellikle gıda ürünleri alımında önemli bir yere sahiptir. İndirim marketleri de organize perakendecilik içinde bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. İndirim marketleri diğer marketlerden ayrılan bazı belirgin özelliklere sahiptir. En belirgin özellikleri; piyasa fiyatının altında ürün satışı gayesi ile hareket etmeleridir. Maliyetlerini düşürerek düşük kâr marjıyla ürün satma ön kabulüne sahiptirler. Yüksek oranda satışı amaçlamaktadırlar. Minimum sayıda popüler marka satışına sahiptirler. Onun yerine kendi adlarına ürettikleri market markaları vardır. Düşük personel sayısı, yüksek self-servis özellikleri vardır. Mağaza içi dizayn olabildiğince sade tutulmaktadır, görsel çekicilik önemsenmemektedir. Ölçek ekonomisinin sağladığı ucuza satın almanın avantajını kullanmaktadırlar. Dikey bütünleşmeyi tercih etmektedirler (Yılmaz vd.,

2020: 245; Arslan vd., 2017: 72; Başfıncı vd., 2019: 279-280). Marketlerin konumlanışının da ucuz kira gideri sağlayan, şehir merkezlerinin periferisinde olan yerler olduğu bilinmektedir.

İndirim marketlerinin temelleri endüstri devrimi sonrası üretim ve ulaşım olanaklarının artmaya başladığı 19. yüzyılın sonlarında atılmıştır (Başfıncı vd., 2019: 280). İndirim marketlerinin tarihsel süreci Avrupa, Amerika ve Kanada'da ülkemizdekinden farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Klasik kapitalizmin yenice güçlenmeye başladığı bir dönemde Pazar doygunluğu yaşayan Avrupa ülkeleri ve Amerika'da perakendeciler büyüebilmek için farklı bir tür arayışına girmişlerdir. "İndirim" bir format olarak kullanılmış ve başarılı formatlardan biri olmuştur (Deleersnyder vd., 2007: 309). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra doygun pazar ile karşılaşan marketler küçük kasabalara yönelmişlerdir. Oralarda düşük fiyat, geniş ürün yelpazesi sunulması tüketiciler için cazibe merkezi haline gelmelerini sağlamıştır. Geleneksel marketlerde bulunan yüksek ücret, az ürün yerine indirim marketlerinin sunduğu imkânlar büyük marketlerin de ilgilisi çekmiş ve etkilemiştir. 1960'ların başında sektörün devleri olarak kabul edilen (Başfıncı vd., 2019: 280) Kmart, Wolco, Wal-Mart, Target gibi indirim marketleri benzer etkiler yaratan indirim marketlerinden bazılarıdır (Brennan ve Lundsten, 2000: 155-159). Söz konusu format Avrupa'nın diğer ülkelere de yayılmış ve indirimin önemli ölçüde genişlemesini sağlamıştır. Konseptte büyük ölçüde öncülük eden Aldi ve Lidl, şu anda her biri ondan fazla ülkede binlerce satış noktası işleten yabancı pazarlar haline gelmiştir. Fransa'da Dia, Danimarka'da Netto, Norveçte Rema 1000 ve İspanya'da Mercadona gibi indirim marketleri hizmet vermeye başlamıştır (Deleersnyder vd., 2007: 309). Ülkemizde süreç kısmen farklılık göstermektedir. Önceleri mahalle aralarındaki küçük bakkallar ihtiyaçları karşılarken zamanla market, süpermarket ve hipermarket gibi türler üremiştir. Ülkemizde özellikle 2000'lerden sonra bakkalların mevzu bahis marketler ile yarışamadığı, küçük esnafın yok olmaya yüz tuttuğu gibi yorumlar sıklıkla dile getirilmiştir. Sürecin geldiği son noktada ise gerçekten bakkallar kapanmaya başlamış ve yerini büyük marketlere bırakmıştır. Fakat tam bu sırada indirim marketleri olarak isimlendirilen kendince özgün özelliklere sahip market türü ortaya çıkmıştır ve fiziksel olarak küçük olmasına rağmen büyük marketler ile yarışabilir konuma yükselmiştir. Büyük marketlerin mütehakkim konumunu sarmaya başlamış ve gün geçtikçe ivme kazanmıştır. Organize perakendeciliğin önemli oyuncularına haline gelen indirim marketleri hem geleneksel marketlerle hem de perakendecilikteki büyük oyuncular ile rekabet edebilir hale gelmiştir. Türkiye'de 90'lardan sonra oluşmaya başlayan indirim marketleri 2019

yılında toplumda 30 bin mağaza sayısı ile tüm ülkeye yayılmıştır (Yılmaz, Aykaç vd., 2021: 243). Ülkemizde yaşanan 2001 mali krizi sonrasında indirim marketlerinin önlenemez bir yükselişe geçtikleri ve bu büyümenin ileriki tarihlerdeki büyümeleri de tetiklediği söylenebilir (Arslan ve Yılmaz, 2017: 572-573). Uluslararası düzlemde olduğu gibi ülkemizde de oluşan pazardaki boşluktan hareketle sayıları sürekli artan indirim marketlerinin 2014-2017 yılları arasında market sayısı büyüme hızı %63,94 gibi yüksek bir oranla kaydedilmiştir. Bu durum sektörün önemini anlamak adına fikir vermektedir (Başfıncı vd., 2019: 278). İndirim marketlerinin Türkiye'de en fazla istihdam sağlayan firmalar oldukları da bilinmektedir. Dolayısıyla prekaryalaşma riskine en fazla katkı sağlayan firmalar arasında oldukları da söylenebilir. Ülkemizde bu özelliklere sahip pek çok indirim marketi bulunmaktadır. Fakat bu çalışma en büyük indirim marketi olma özelliğine sahip olan BİM, A101 ve ŞOK marketler üzerinden şekillendirilecektir. Sektöre ilk giriş yapan firma BİM olmuştur. Birleşik Mağazalar Aş'nin kısaltımı olan BİM 1995 yılında 21 Mağaza ile sektöre giriş yapmıştır. BİM'in web sitesinde temel amacının yüksek kaliteyi en uygun fiyatla sunmayı hedeflediği ifadesi indirim marketlerinin özellikleri ile örtüşmektedir. Yine kendi sitesinde indirimli marketlerin Türkiye'deki ilk temsilcisi olduğu ifade edilmektedir. 2019 yılından itibaren yurtdışında da mağaza açan BİM 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de en fazla istihdam sağlayan şirket özelliğine sahip olmuştur (BİM, 2021). BİM'in 2009 yılında bir süpermarket olan Migros'u geçerek Pazar lideri olması da indirim marketlerinin gücünü gösterir niteliktedir (Arslan ve Yavuz Yılmaz, 2017: 574). A101 Yeni Mağazacılık kısaca A101 ise indirim marketleri sektörüne 2008 yılında 121 mağaza ile giriş yapmıştır. BİM'de olduğu gibi A101'in Web sitesinde de ürünlerini en ucuz fiyatla sunma amacının olduğu ifade edilmektedir. A101 2015, 2016 ve 2017 tarihlerinde Türkiye'de en fazla istihdam sağlayan ve 2019 yılında en fazla kadın çalıştıran şirketi olmuştur (A101, 2021). Bir diğer indirim marketi olan ŞOK ise diğer iki marketten biraz farklılık göstermektedir. Başlangıçta süpermarket olarak kurulan ŞOK Marketler 2011 yılında el değiştirmesi ile politikasını güncellemiş, mağazalarını baştan sona yenilemiş ve o tarihten itibaren indirim marketi olarak varlığını devam ettirmiştir. ŞOK'un web sitesinde müşterilere ihtiyaçlarını evlerine en yakın yerden sağlıyoruz ifadesi yine indirim marketlerinin merkezde değil de mahalle aralarında konumlanma özelliği ile örtüşmektedir (ŞOK, 2021).

3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın evrenini Denizli ilinde şube sayısı bakımından en fazla olan üç indirim marketi (BİM, A101, ŞOK) çalışanları oluşturmaktadır. Çalışma

örneklemini pandemi döneminde söz konusu marketlerde çalışan ve çalışmaya devam eden rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen ve her indirim marketinden eşit sayıda olacak şekilde 15 kişi oluşturmuştur. Verilerin geçerliliğinin sağlanması adına görüşmecilerden her bir indirim marketindeki çalışanların sayısının eşit olmasına özen gösterilmiştir. Çalışma nitel bir çalışma olup yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak hazırlanan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla oluşturulan bir durum analizidir.

4. Araştırmanın Bulguları ve Tartışma

Araştırmaya katılanların kimlik ve işyeri bilgilerine yer verilmemiş, K1,K2,... şeklinde numaralandırılmıştır*. Sorular öncelikle (demografik ve sosyo-ekonomik) ve (pandemi süreci) soruları olmak üzere iki şekilde ayrılmıştır. Görüşmeler sonucu sorulan sorular ve elde edinilen bilgiler çerçevesinde kodlama işlemi yapılmıştır. Bahsi geçen kodların ortak paydaları doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan temalar ışığında yorumlamalara yer verilmiştir†.

4.1. Demografik ve Sosyo-Ekonomik Veriler:

Araştırmaya katılanlardan 9 kişinin 21-26 yaş aralığında, 3 kişinin 31-34 yaş aralığında 3 kişinin ise 40-43 yaş aralığında olduğu, çalışanların büyük bir kısmının yirmili yaşlarda genç bireyler oldukları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla indirim marketi çalışanlarının ekseriyetle genç bireylerden oluştuğu söylenebilir. Araştırmaya katılanların birçoğu çalıştıkları yerin ilk iş deneyimleri olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışma için örneklem oluştururken cinsiyet ayrımı yapılmamıştır. Araştırmaya katılanlardan 9 kişi kadın 6 kişi erkektir. Yaşı daha büyük olan çalışanların da genellikle erkek çalışanlar olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışanlardan eğitim hayatını bitirenlerin lise ya da önlisans mezunu olduğu fakat hali hazırda üniversite öğrencisi olan çalışanların da var olduğu gözlemlenmiştir.

Görüşmecilerden indirim marketi sektöründe en uzun 7 senedir çalışan biri olduğu diğer çalışanların ise 2-4 yıl arasında sektöre devam ettikleri gözlemlenmiştir. Bu durumda indirim marketi sektörünün bireyler tarafından geçici bir iş olarak görüldüğü söylenebilir. Çalışanların bu sektörde çalışmaya nasıl karar verdiklerine yönelik yöneltilen soruya iş bulmanın kolay olduğu, deneyim gerekmeden işe alınabildikleri, işsiz kalınca mecbur kaldıkları, düzenli sigortasının olması gibi prekaryaya özgü cevaplar

* Ek-2: Temalar ve Kodlar kısmına bakılabilir.

† Ek-2: Temalar ve Kodlar kısmına bakılabilir.

verdikleri gözlemlenmiştir. Çalışanların marketteki görevleri sorulduğunda belirli bir görevleri, görev tanımlarının olduğu fakat bu tanıma kurumsal çerçevede uyulmadığı gözlemlenmiştir. Kasiyer, mağaza yöneticisi yardımcısı, mağaza yöneticisi gibi ayrımlar olsa dahi tüm görüşmeciler tarafından her çalışanın her işi yaptığı ifade edilmiştir.

Çalışanlardan 5 kişi evli olduğunu geriye kalan 10 kişi bekar olduğunu ifade etmiştir. Görüşme sorularına pandemi sürecinde ebeveynlere özgü çocukların bakımına yönelik sorular eklenmiş ise de görüşmeler esnasında görülmüştür ki, küçük çocuğu olup da bakım verme zorunluluğu bulunan ve bu özelliği ile işe devam eden hiç kimse bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu sorular ileriki görüşmelerde kaldırılmış, çalışmaya eklenmemiştir. Fakat pandemi döneminde çalışan kadınların en büyük sorunlarından biri olan küçük çocukların bakımı konusunun indirim marketi çalışanlarında bulunmayışı da ayrı bir veri sunmaktadır. Ekseriyetle indirim marketlerinde çalışmanın çalışanlar tarafından geçici bir iş olarak görülmesi nedeniyle ebeveynlik gereği işe ara verme, izin kullanma vb. uygulamaların oluşmayacağı, çalışmaya devam edilmeyeceğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Zaten kadın görüşmecilerden birinin hamile olması nedeniyle işi bırakacağını ifade etmiş olması da durumu doğrular niteliktedir.

İndirim marketleri kurumsallıkları gereği çalışanların sigorta primlerini düzenli olarak yatırmaya dikkat etmektedir. Söz konusu durumun indirim marketlerinin çalışma alanı olarak tercih edilme sebeplerinden biri olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde görüşmecilerin tamamı maaşlarının asgari ücretin üzerinde olduğunu, görevde yükseldikçe maaşlarının arttığını ayrıca ciro primi, envanter primi gibi prim alma haklarının da bulunduğu ifade etmişlerdir. İndirim marketlerinde çalışanların maaşlarının yatırılması hususunda da herhangi bir sorunla karşılaşmadıkları, bu konuda da düzenli olmaya özen gösterildiği anlaşılmıştır.

Çalışma saatleri sorulduğunda işe alım esnasında imzalanan sözleşmede haftalık 45 saat olarak ifade edildiği, günde ortalama 8 saate tekabül ettiği fakat söz konusu saat uygulamasına gerekli düzeyde riayet edilmediği günlük çalışma saatinin 12 saati bulduğu zamanlar olduğu ifade edilmiştir. Bu tarz durumlarda mesai ücreti uygulaması yerine ertesi gün işe geç gelme gibi uygulamaların varlığı fakat bunun da her zaman uygulanmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla prekanizasyona maruz kalmanın özelliklerinden olan çalışma saatlerindeki esnekliğin ve güvencesizliğin indirim marketlerinde yaşandığı görülmektedir. Pandemi sürecindeki uygulamalar çerçevesinde bakıldığında, işlerin daha da karmaşıklaştığı ifade edilmiştir. İndirim marketi çalışanlarının haftalık saatlerini doldurmaları gerekmektedir. Fakat pandemi döneminde marketlerin geç açıldığı, erken

kapandığı günler olmuştur. Bu günlerde çalışanların her ne kadar market kapalı dahi olsa markete gelmeleri ya da marketten geç çıkmaları gerektiği ifade edilmiştir. Yine pandemi döneminde pazar günü marketlerin kapalı olduğu günlerde ise haftalık izinlerin yönetim tarafından o gün kullandırıldığı ve böylelikle haftalık olarak doldurulması gereken saate uyulmaya zorunlu bırakıldıkları anlaşılmıştır. Standing'in (2020) bahsettiği "çalışma güvenliği"nden indirim marketi çalışanlarının tam olarak faydalanmadığı açıktır. Bu durumu indirim marketlerinde esnekliğin, güvencesizliğin ve doğrudan prekarya olmanın bir diğer ifadesi olarak okumak mümkündür.

4.2. Sektörden Memnuniyet:

Prekarya özelliklerine sahip olduğu düşünülen indirim marketi çalışanlarının iş doyumlarını anlayabilmek amacıyla sektörde çalışmaktan memnuniyet durumları sorgulanmıştır. Görüşmecilerden 9 kişi işini severek yaptığını 6 kişi ise işini sevmeyip mecburen çalıştığını ifade etmiştir. Ekseriyetle çalışanların işlerini severek devam ettikleri görülmektedir. Fakat buna rağmen sektör çalışanlarının mesleğe kısa süreli devam ediyor olması da farklı bir veri sunmaktadır. Paralel bir şekilde görüşmelerden çıkarılan bir veri, işini sevmeyen kişilerin çoğunlukla yönetici kademesine yükselen kişiler oldukları gözlemlenmiştir.

Sayfa | 1720

Prekarya olmanın ortak özelliklerinden biri, mesleki anlamda kariyer fırsatı elde etme, yukarı doğru hareketliliğin sağlanmasına yönelik fırsatlardan yoksunluktur (Standing, 2020: 26). Görüşmelerden anlaşılmaktadır ki indirim marketlerinde çeşitli eğitimler ve sınavlar aracılığıyla kariyer fırsatı sunulmaktadır. Kişiler önce mağaza personeli/kasiyer daha sonra mağaza yöneticisi yardımcısı/müdür yardımcısı ve son olarak mağaza yöneticisi/müdür/ mağaza sorumlusu şeklinde isimlendirilen görevlere gelebilmektedirler. Dikkat çeken bir diğer durum; işini severek yaptığını ifade eden görüşmecilerin aynı zamanda mesleki kariyer planı olan kişiler olmalarıdır. Çalışanlara iş tanımları sorulduğunda görüşenlerin tamamı iş tanımının belli olduğunu fakat buna rağmen herkesin her işi yaptığını ifade etmişlerdir. Çalışanlar belirli eğitimler alıp sınavlara girip görevlerinde yükselmiş olsalar dahi iş tanımlarına mutlak manada uyulmadığı, market içinde her çalışanın her işi yaptığı anlaşılmıştır. Görevinde yükselen kişilerin iş doyumunu sağlayamaması ve işini severek yapmamasında bu durumun etkisinin olabileceği söylenebilir. Söz konusu durum kariyer imkânı sunma uygulamasının, zaten sektörde kısa süreli çalışan kişilerin çalışmaya devam etmelerini sağlamaya yönelik bir uygulama olabileceği izlenimini vermektedir. Dolayısıyla bu uygulamanın mesleki belirsizliği ifade eden bir uygulamaya kapı araladığı söylenebilir.

4.3. Pandemide Sağlık:

Çalışmaya başlandığında indirim marketi çalışanlarının ciddi oranda Covid-19 riski taşıdığı varsayımına sahiptik. Fakat görüşmeler ışığında çalışanların çok az kısmının hastalık geçirdiği anlaşılmıştır. Şunu da ifade etmek gerekir ki; hastalık geçirilmesine yönelik soruya görüşmecilerden 9 kişi "geçirmiş olduğumu ama farkında olmadığımı düşünüyorum" şeklinde cevap vermiştir. Benzer şekilde market çalışanları market çalışanlarının çok fazla hastalandığını düşünmemektedir. Bu durumun temel sebebi olarak kurumların gerekli tedbirlere riayet ettikleri söylenebilir. Zira görüşmecilerin büyük bir kısmı bireysel tedbirden ziyade kurumun tedbirler hususunda titiz davrandıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu durumun bir miktar zorunluluk olduğu söylenebilir. Markette tek bir çalışanın hasta olması neticesinde tüm market 14 günlük karantina girmektedir. Her bir marketin karantinaya girmesi market kazancının ciddi seviyede düşüş yaşaması anlamına gelmektedir. Hal böyle olunca, kurumların çalışanlarının maske, dezenfektan vb. ihtiyaçlarını karşıladığı, herhangi bir rahatsızlık durumunda ilgilendikleri ve gerektiğinde hastaneye kendileri ulaşım sağladıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla pandemide sağlık konusunun indirim marketleri özelinde ekonomik gerekliliklere içkin olduğu, ekonomik gerekçelerle pandemi dönemindeki sağlık tedbirlerine riayet edildiği ifade edilebilir.

4.4. Pandemide İş Değişikliği:

Pandeminin ülkemizde ilk kez görülmeye başlandığı dönemde indirim marketi çalışanlarının mesleki korku ve panik yaşadıkları fakat zamanla bu duyguların şiddetinin azaldığı anlaşılmıştır. Pandemi döneminde neredeyse hiç kapanmayan sektörlerden olan indirim marketlerinin bu süreci güçlenerek geçirdiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Uzun bir süre marketlerden evlere stoklar yapılması, bireylerin temel ihtiyaç olsun olmasın pek çok ürünü fazladan elde etmeye özen göstermesi, evlere servis hizmetinin de başlamasıyla indirim marketlerinden alışverişlerin devasa boyutlara ulaşması ekonomik güçlenmeyi beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla marketlerin kazancında azalma değil aksine artış olduğunu ifade etmek doğru olacaktır. Hal böyle olunca çalışanların mesleğe devam etme ya da meslekten çıkarılma/çıkma kaygısı yaşayıp yaşamadıkları anlamlı bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik kazançlara paralel olarak kurumların ciddi oranda işten çıkarma yolunu tercih etmedikleri aksine bu süreçte işe alımların daha fazla yaşandığı gözlemlenmiştir. Pandeminin ilk günlerinde yaşanan korku ve kaygı nedeniyle kendi isteğiyle işi bırakanların, istifa edenlerin olduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte sağlığı için iş değişikliği yapmayı düşünmeyenlerin sayısının da yüksek oranda olduğu görülmektedir. Çalışanların zamanla kendilerini bulaştan korumayı ve

pandemiyle birlikte yaşamayı öğrenmelerinin söz konusu durumda payı büyük olmuştur. Bunun yanı sıra çalışanların işten çıkarılma korkusu yaşamadıkları, pandemi döneminde sektörün güçlenmesine paralel olarak işten çıkarmaya yönelik mobbinglere maruz kalmadıkları anlaşılmıştır. Çalışanların neredeyse tamamı işten çıkarılmaktan korkmadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca görüşmeciler pandemi döneminde market sektörünün kapanmayan bir sektör olmasının ve işsiz kalanları gördükçe çalışıyor olmalarının onları teselli ettiğini ifade etmişlerdir. Bu konu özelinde bireylerin sağlıklarından ziyade ekonomik ihtiyaçlarını öncelikledikleri görülebilmektedir.

4.5. Mesleki Riskler:

İndirim marketleri insanların sıklıkla uğradığı, yüzeylerle temas ettiği, elden ele para alış-verişinin yapıldığı, sokağa çıkma yasaklarının yaşandığı günlerde hizmete devam ediyor olmalarıyla ironik bir şekilde müşterilerin vakit geçirmek için gittikleri yerler olmaları vb. sebeplerden dolayı pandemi döneminde çalışmanın riskli olduğu alanlardan biridir. Dolayısıyla çalışanların market içinde gündelik olarak dikkatli ve teyakkuzda olmaları gerekmiştir. Her ne kadar bireysel ya da kurumsal tedbirler alınmış olsa da markete giriş-çıkış yapan müşterilerden de benzer hassasiyetleri göstermeleri gerekmektedir. Fakat görüşmelerden anlaşıldığı üzere maalesef müşteriler gerekli hassasiyeti göstermemektedirler. Görüşmecilerin tamamı müşterileri her gün defalarca uyarmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte müşteriler tarafından tepki almaları da sıklıkla yaşadıkları bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Birkaç örnek olaya değinmek yerinde olacaktır:

“Müşteriye maskesini takmasını söyledim. Hani O anda meyve ve sebze reyonundaydı. Ben ona maskesini takmasını söyledim. Bir anda bana biberleri fırlatarak sen bana karışamazsın deyip böyle küfrederek çıktı mesela. Sürekli küfrederek bütün müşterilerin içinde bana o şekilde çıkıp gitmişti”

“Pandeminin ilk zamanlarında hastalığı çok fazla ciddiye almayan çok müşterimiz oldu. Bi kere tam kapanış saatinde müşterinin maskesiz son dakika geldiği bir dönemde bi tane müşteri gelmişti. Benimle birlikte üç personelde uyardı müşteri bizi dinlemedi. Maskesini takmamıştı. Üniversite hastanesinde hemşire bi arkadaşta alışveriş yapıyordu o anda hastaneye yakın olduğumuz için. Hemşire arkadaş uyardı kızdı biraz onlar aralarında polemiğe girdiler. Biz sizin gibiler yüzünden şu anda çoluğumuzdan çocuğumuzdan uzağımız gibi şeyler söylemişti. Beyefendi çıktı gitti. Ertesi gün hemşire bayan tekrar geldi kamera görüntülerini istedi biz vermedik hemen

beyefendi bulundu çağırıldı uzlaştırıldı alkollüydüm özür dilerim falan dedi. Konuyu tatlıya bağladık.”

“Öğleyin iki de kapattığımız günler vardı o zaman tam son dakika geldi bir müşteri. Beyefendi geldi saat ikiye on var. Maskesiz kapıyı açar açmaz girdi bende uyardım. Beyefendi maskeniz yok diye. Adam bana döndü dedi bi dakika bi dakika dedi benim söylediğimi kale almadan. Ekmek dolabına yöneldi. Ekmek dolabındaki şeffaf poşetlerden aldı ve kafasına geçirdi. Bende böyle olmayacağını hem kendi açısından zararlı olduğunu hem de böyle alamayacağımı yasak olduğunu söylesem de ısrarla market içinde dolaştı bir tane ekmek aldı ve kasaya kadar geldi tartışa tartışa çıktı o şekilde.”

Görüldüğü gibi indirim marketi çalışanları müşterilerin duyarsız davranışlarından dolayı rahatsızlık hissetmişlerdir. Haklarını aramak istediklerinde “müşteri her zaman haklıdır” söylemi ile karşılaştıklarını, yönetim kademesinden olabildiğince müşteri ile anlaşma yoluna giderek uyardımlarının istendiğini ifade etmişlerdir.

Her ne kadar market çalışanları ciddi oranda hastalanmamış olsalar da ailesiyle birlikte yaşayanların ailelerini riske attıklarını düşündükleri görülmüştür. Tedirginliği nedeniyle çalışanlardan bir kişi pandemi döneminde üç ay kadar evini ayırdığını ifade etmiştir. Bununla birlikte mesleğin sağlık açısından riskli olmadığını düşünenlerde bulunmaktadır. Çalışanların neredeyse tamamının genç bireylerden oluşmasının büyük katlısıyla Denizli özelinde indirim marketlerinde Covid-19 nedeniyle ölüm olayı yaşanmadığı fakat entübe olan daha sonra iyileşen kişilerin bulunduğu anlaşılmıştır. Süreç için sevindirici bir durumdur. Çalışanların pandemi döneminde ekonomik nedenleri önceledikleri, hastalığın ölüm riski taşıdığı realitesine rağmen çalışanların kendini çalışmaya mecbur hissettikleri anlaşılmıştır. İndirim marketlerinin pandemi döneminde hizmet vermeye devam eden nadir sektörlerden biri olması çalışanların iş kaybı yerine hayati riskleri göze almasına sebep olmuştur.

4.6. İzinler ve Sosyal Hayat:

İndirim marketlerinde pandemi döneminde market içinde çalışma arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin ciddi anlamda değişmediği ifade edilmiştir. Bireyler her ne kadar pandemi öncesi dönemlere nazaran daha mesafeli olmaya özen gösteriyor olsalar da bu durumun ilişkileri etkilemediği anlaşılmıştır. Sosyal hayat konusunda ise neredeyse tüm görüşmeciler zaten çalışma saatlerinin yoğun olması nedeniyle kendilerine zaman ayırabildikleri bir sosyal hayatlarının bulunmadığını bu nedenle pandeminin bu durumu ekstra etkilemediğini ifade etmişlerdir. İndirim marketi

çalışanları bir diğer konu olan sokağa çıkma yasaklarının yaşandığı günlerde marketlerin açık olmasına ve market çalışanlarının işe devam etmelerine içerlediklerini ve başlangıçta açıkça kızdıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmecilerin yarısından fazlası yasaklı günlerde çalışıyor olmalarını başlangıçta doğru bulmadıklarını fakat daha sonra bu duruma alıştıklarını hatta hak verdiklerini söylemişlerdir. Öte yandan pek çok insanın bu süreçte işsiz kalması nedeniyle sokağa çıkma yasağının olduğu günlerde dahi olsa çalışıyor olmalarının onları teselli ettiği anlaşılmıştır. Söz konusu durumu prekanizasyona bir başka örnek olarak okumak mümkündür. Güvencesiz ve belirsiz bir dönemde salt iş sahibi olabilmenin bireyleri güvende hissettirdiği görülebilmektedir.

Prekarya olmanın özelliklerinden olan izinler konusundaki belirsizliklerin indirim marketi çalışanlarında ciddi oranda yaşandığı gözlemlenmiştir. Pandemi döneminde bu durumun daha da vahim belirsizliklere kapı araladığı söylenebilir. İndirim marketi çalışanlarının işe başlarken imzaladıkları sözleşmede haftada bir gün izin olmak suretiyle 45 saati tamamlamaları gerekmekte bu da günlük ortalama 8 saate tekabül etmektedir. Fakat hangi gün izinli olacakları çalışma saatlerinin mutlak manada kaçta başlayıp kaçta biteceği sözleşmede belirsiz bırakılmıştır. Bu belirsizlik işverenlerin gerekli gördüğü durumlarda işe çağırma, izin verme gibi yaptırımlarını kolaylaştırmaktadır. Görüşmelerden anlaşıldığı üzere market çalışanlarının haftalık saatlerini doldurmakla mükellef oldukları bu nedenle pandemi döneminde her ne kadar müşteri olmasa ve marketler erken saatte kapatılsa dahi markete erken geldikleri ya da marketten geç çıktıkları, buna mecbur bırakıldıkları anlaşılmıştır. Pandemi döneminde ülkemizde kısa bir süre Pazar günleri indirim marketleri de kapatılmıştır. Bu dönemde yine haftalık çalışma saatlerini doldurmaları amacıyla indirim marketi çalışanlarının haftalık izinleri marketlerin zaten kapalı olduğu Pazar günlerinde kullandırılmış, kullanmaya mecbur bırakılmıştır. Pandemi döneminde marketlerin daha geç açılıp erken kapandığı günlerde ise ciroyu etkilememesi amacıyla işten çıkarma uygulaması yerine çalışanların mecburi yıllık izne çıkarıldıklarını ifade eden görüşmeciler olmuştur. Daha önceki yıllardan biriken yıllık izni olan çalışanlar mecburi yıllık izne ayrılmaları sağlanarak ekonomik kaybın minimize edilmesi hedeflenmiştir. Bu deneyimler indirim marketi çalışanlarının birer prekarya olarak yaşadıklarını gözler önüne sermektedir.

4.7. Rahatsız Eden Konular:

İndirim marketi çalışanlarına pandemi döneminde en fazla rahatsız oldukları konuların neler olduğu sorulduğunda özellikle müşterilere yönelik rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Cevapları Tablo 1'de aşağıdaki şekildedir:

Müşterilerin pandemi kurallarına uymaması çok rahatsız etti,
Uyarılan müşterilerin tepki göstermesi ve market çalışanlarını küçümseyici tavır takınmaları çok rahatsız etti,
Müşterilerin sokağa çıkma yasaklarında marketleri gezme ihtiyaçlarını gidermek için kullanmaları çok rahatsız etti,
Müşterilerin ihtiyaçlarını almak için marketin kapanmasına yakın son dakikaları tercih etmeleri çok rahatsız etti,
Sokağa çıkma yasağı olduğu günlerde bizim çalışmaya devam etmemiz çok rahatsız etti

Tablo 1: Çalışanların Rahatsız Olduğu Konular

SONUÇ

Yeni kapitalizmin önlenemez yükselişinden doğan yeni bir sınıf denemesi olarak "prekarya" hemen hemen her meslek grubunu içine dâhil edebilecek özelliklere sahip bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik ekonominin temel unsurlarından olan 'proletarya' ile benzer çeşitli özellikleri olmakla birlikte ciddi manada farklılık gösterdiği açıktır. Çalışmada bahsedildiği üzere prekarya ile alakalı çok çeşitli tanımlar bulunuyor olsa da, her tanımın temelinde güvencesizlik ve belirsizliğe vurgu vardır. İnsanlık tarihinde görülmüş çok çeşitli hastalıklardan biri de içinde yaşadığımız dönemde Covid-19, halk dilinde ise korona şeklinde isimlendirilen hastalık olmuştur. Tüm dünya ile birlikte ülkemizde salgın haline gelen hastalık iş yaşamını derinden etkilemiştir. Bu konuda avantajlı konumda olan, online olarak çalışmaya devam eden meslekler olmakla birlikte başta sağlık çalışanları olmakla birlikte dezavantajlı konumda olan, ölüm riskine rağmen çalışmak zorunda kalan meslekler de olmuştur.

Pandemi döneminde sürekli çalışmaya devam eden ve kapanmayan sektörlerden olan market sektörünün çalışanları söz konusu dezavantajlı gruplardan biridir. Gün içinde insanlarla ve yüzeylerle sıklıkla temas halinde olmaları bulaş ve dolayısıyla hastalanma risklerinin yüksek olmasına sebep olmuştur. Yeni kapitalizmden sonra mahalle arası bakkallar yerini marketlere, marketler yerini süpermarket ve hipermarket gibi daha büyük marketlere bırakmıştır. Bunlar arasında hiç umulmadık şekilde güçlenerek çıkan ise "indirim marketleri" (discount stores) olmuştur. Ülkemizde sayıları her geçen gün artan indirim marketlerinde işe alımların yoğunluğu, kolaylığı, yükselme imkânı, sigortalı olması ve asgari ücretin üzerinde maaş sağlaması nedeniyle özellikle üniversite mezunu olup kendi alanında iş

bulamayanların çalışmak için tercih ettiği yerler arasında ilk sıralardadır demek yanlış olmayacaktır. Pandemi sürecinde ise indirim marketlerinin hiç kapanmayan nadir sektörlerden olması çalışanların işine dört elle sarılmasını gerektirmiştir. Spesifik bir süreç olarak tanıklık ettiğimiz pandemi dönemi getirilerinin "prekarya"nın göstergelerinden iş yaşamında güvencesizlik ve belirsizlikleri daha da tetiklediği görülebilmektedir. Çalışma elde edilen veriler ışığında prekaryaya dâhil edilebilecek özelliklere sahip olduğu belirlenen "indirim marketi" çalışanlarının pandemi sürecinde yaşadıkları güvencesizliği ve belirsizliği gözler önüne sermeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda yapılan derinlemesine görüşmeler ışığında indirim marketi çalışanlarının pandemi dönemi deneyimlerine ulaşılmıştır.

Görüşmecilere hem prekarya olmanın özelliklerini taşıyıp taşımadıklarını anlamaya yönelik hem de pandemi sürecinde yaşadıkları deneyimlere yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında salt pandemi sürecine yönelik değil demografik, sosyo-ekonomik sorulara da yer verilmiştir. İndirim marketi çalışanlarının ekseriyetle genç bireyler olmaları, eğitim durumlarının lise ve üzeri olduğu ve farklı farklı eğitim düzeylerine sahip oldukları, sektör de uzun süre çalışmadıkları, genellikle 2-4 sene sonrasında işi bırakmaya meyilli oldukları, markette iş tanımı belli olsa dahi bu tanıma uyulmadığı, her çalışanın market içi tüm işleri yapabildiği görülmüştür. Bunun dışında haftalık çalışma saatleri belli olsa da günlük olarak mutlak manada uyulmadığı, izinler konusunda belirsizliklerin yaşandığı anlaşılmıştır. Yukarıda bahsedilen durumlar neticesinde indirim marketi çalışanlarının "prekarya" özelliklerini taşıdıkları belirlenmiştir. Öte yandan asgari ücretle çalışmaları, çeşitli primler almaları, meslekte yükselme olanaklarına sahip olmaları ise nadir "prekarya" dışı özelliklerdendir.

İndirim marketi çalışanlarına yönelik sorular ve alınan cevaplar ışığında sektörden memnuniyet, pandemide sağlık, pandemide iş değişikliği, mesleki riskler izinler ve sosyal hayat ve rahatsız eden konular şeklinde temalar oluşturulmuş ve bu temalar aracılığıyla indirim marketi çalışanlarının pandemi dönemine yönelik deneyimleri açıklığa kavuşturulmuştur. İndirim marketi çalışanlarının ekseriyetle sektörden memnun oldukları işlerini severek yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu konuda ilgi çeken husus: işinden memnun olmayanların yönetim kademesinde bulunuyor olmasıdır.

İndirim marketi çalışanlarından varsaydığımız oranda hastalanma sayısının görülmediğini ifade etmek gerekir. Başlangıçta hastalanma riski nedeniyle istifaların yaşandığı fakat çok fazla hastalanan olmadığı anlaşılmıştır. Ama dikkat çeken husus; çalışanların önemli bir kısmı hastalığı

farkında olmadan geçirmiş olabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. İndirim marketi çalışanları da sektörde çok fazla hastalanan olmadığını belirtmişlerdir. Pandemi döneminde başlangıçta çeşitli aksaklıklar yaşanmış olsa da kurumların gerekli tedbirleri aldığı bu konuda çalışanların alınan tedbirleri yeterli bulunduğu gözlemlenmiştir. Market çalışanlarından bir kişinin hastalanması tüm şubenin karantinaya alınması anlamına gelmektedir. Kapitalizmde bireyin kendiliğinden ziyade dönen çarkın kendisinin önemli olduğu düşünülürse, kurumların ekonomik eksenli düşündüğü, çarkın dönmesi için çalışanların hastalanmaması adına gerekli tedbirleri almaya riayet ettiği söylenebilir.

Pandemi döneminde yukarıda ifade edildiği gibi başlangıçta hastalanma yüksek riskine sahip bir meslek olması nedeniyle iş değişikliği yapmak amacıyla işten istifa edenlerin olduğu öğrenilmiştir. Sonraki süreçlerde ise pandemi döneminde hiç kapanmayan sektörlerden olması nedeniyle bireylerin iş değişikliği yapmayı düşünmedikleri ve hatta işsiz kalan kişileri gördükçe iş sahibi olmalarına sevindikleri, teselli oldukları anlaşılmıştır. Sektörün güçlü olması nedeniyle de pandemi sürecinde işten çıkarılma korkusu yaşamadıkları gözlemlenmiştir.

Pandemi döneminde mesleki risklere sahip bir iş kolu olması nedeniyle indirim marketleri bulaş riski taşıyan yerler olmuştur. Salt kurumsal ya da çalışanların bireysel aldıkları tedbirler yeterli olmamış müşterilerin de gerekli hassasiyeti göstermesi gerekmiştir. Fakat maalesef müşterilerin pandemi kurallarına yeterince riayet etmediği bu nedenle zor durumda kaldığı anlaşılmıştır. Yönetim kademesinden müşteriyi sakince uyarın söylemleri, müşteri memnuniyeti politikası nedeniyle hak arama girişiminde bulunmadıkları da görülmüştür. Mesleki riskler sadece müşterilerle alakalı olmamıştır. Pandemi döneminde çalışanlarda ciddi oranda hastalanan olmamışsa da yine de ailelerine bulaştırma korku ve kaygısını taşıdıkları görülmüştür.

İndirim marketi çalışanlarının izinlerine dair düzenlemeler sıradan günlerde dahi karmaşık bir yapıda iken pandemi döneminde bu karmaşıklığın ikiye katlandığı görülmüştür. Çalışmaya başlarken imzaladıkları sözleşme gereği belirli izin günlerine sahip olmayışları, pandemi döneminde bu belirsizliğin rahatlıkla kullanılması ve zorunlu izinlere tabi olmalarını getirmiştir. Çalışma saatlerinin yoğunluğu nedeniyle kendilerine vakit ayıramadıkları bu durumun pandemi dönemine özgü herhangi bir yeni oluşum getirmediği anlaşılmıştır.

İndirim marketi çalışanlarının pandemi sürecinde en fazla rahatsız oldukları durumların müşterilerle ilintili olduğu açıktır. Hemen hemen tüm

görüşmeciler müşterilerin pandemi kurallarına uymayısları, uyarıldıkları zaman tepki göstermeleri, marketleri sokağa çıkma yasağı uygulanan günlerde vakit geçirme yeri olarak kullanmaları gibi durumlardan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Klasik ekonomiden özellikle işgücü piyasası özelinde farklılaşan yeni kapitalizm bireylerin mesleki belirsizlikler ve güvencesizlikler yaşamalarına sebep olmuştur. Ampirik bir gerçeklik olarak karşımızda duran "prekarya" pek çok iş kolunda görmeye alıştığımız bir durumu ifade eder hale gelmiştir. İndirim marketi çalışanlarının da spesifik olarak "prekarya" özellikleri taşıdıkları açıkça anlaşılmıştır. Bir döneme tanıklık ettiğimiz pandemi süreci ise, yaşanan belirsizlik ve güvencesizliklerin farklı bir veçheye doğru evrilmesini getirmiş ve bireyler ekonomik ihtiyaçlar ile fiziksel çıkarlar arasında sıkışıp kalmıştır. Görüldüğü kadarıyla ekonomik ihtiyaçlar öncelikli konumda olmak zorundadır. Prekarizasyona bir çözüm üretmek güç olsa da bireylerin iş ortamında yaşadıkları belirsizlikleri ve güvencesizlikleri minimize etmek gerekliliği ortadadır. Söz konusu durumun münferit değil makro düzeyde çözülebilecek bir sorun olması mikro düzeyde yapılabilecekleri kısıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

Arslan, Y. & Yavuzylmaz, O. (2017). İndirim Marketleri ve Süpermarketlerin Marka Denkliği Algılarının Kıyaslanmasına Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Business ResearchTurk* 9(4), 571-588.

Başfırncı, Ç., Çilingir-Ük, Z. & Gültekin, Y. (2019). Türkiye'deki İndirim Marketlerinin Marka İmajlarının Sosyal Ağ Analizi Yöntemiyle İncelenmesi: A101, BİM ve ŞOK Örneği. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi* 5(2), 277-300.

Bora, T. & Erdoğan, N. (2011). Cüppenin, Kılıcın ve Kalemin Mahcup Yoksulları: Yeni Kapitalizm, Yeni İşsizlik ve Beyaz Yakalılar. *Boşuna mı Okuduk?: Türkiye'de Beyaz Yakalı İşsizliği*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Braga, R. (2016). On Standing's a Precariat Charter: Confronting the Precarisation of Labour in Brazil and Portugal. *Global Labour Journal* 7(2), 148-159.

Brennan, D. & Lundsten, L. (2000). Impact of Large Discount Stores on Small US Towns: Reasons for Shopping and Retailer Strategies, *International Journal of Retail & Distribution Management* 28, 4(5), 155-161.

Chomsky, N. (2012). *Occupy, Occupied Media Pamphlet Series*. USA: Zuccotti Park Press. Erişim Tarihi: 01.03.2021.

Çeştepe, H. & Bilen, M. (2001). Devletin Ekonomideki Rolü: Finansal Kriz Sonrası Doğu Asya'da Performans Analizi. *İşletme Finans Dergisi Haziran*, 54-71.

Çiğdem, S. & Erdoğan, E. (2019). Medya Endüstrilerinde Yeni Bir Prekanizasyon Süreci Olarak Freelance Çalışma. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 7(2), 159-169.

Deleersnyder, B., Dempe M. vd. (2007). Win-win Strategies at Discount Stores. *Journal of Retailing and Consumer Services* 14(7), 309-318.

Duman, M. Z. (2011). Neo-Liberal Küreselleşmenin Zaferi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8(1), 666-700.

Ekinci, A. (2011). Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi* 6(2), 71-96.

Ercan, F. (1997). Tarihsel ve Toplumsal Bir Süreç Olarak Kapitalizm ve Esneklik, 95'-96 *Petrol-İş Yıllığı*. İstanbul: Türkiye Petrol Kimya Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, 661-693.

Frase, P. (2013). The Precariat: A Class or a Condition?. *New Labor Forum* 22(2), 11-14.

Harman, C. (2012). *Zombi Kapitalizm: Küresel Kriz ve Marx'ın Yaklaşımları*. (Çev.). Ali Çakıroğlu. İstanbul: Marx-21 Yayınları.

Jorgensen, M. (2015). Precariat – What it is and isn't – Towards an Understanding of What it Does. *Critical Sociology* 42, 1-16.

Karagül, M. (2020). Neo-Liberal Politikalar ve Ekonomik Krizler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 6(4), 23-38.

Köse, A. & Öncü, A. (2000). İşgücü Piyasaları ve Uluslararası İşbölümünde Uzmanlaşmanın Mekânsal Boyutları: 1980 Sonrası Dönemde Türkiye İmalat Sanayii. *Toplum ve Bilim* 86, 72-90.

Munck, R. (2013). The Precariat: A View from the South, *Third World Quarterly* 34(5), 747-762.

Onaran, Ö. (2000). Türkiye'de Yapısal Uyum Sürecinde Emek Piyasasının Esnekliği. *Toplum ve Bilim* 86, 194-210.

Özkurt, C. (2018). Yeni Krizler Çağı, Çalışmanın İflası ve Prekarya. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 2, 111-122.

Öztürk Ş. (2008). Kırsal Yoksulluk ve Neoliberal Ekonomi Politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 1(5), 604-634.

Polat, F. & Basmacı, M. (2017). Neoliberalizm Heyulası: Keynesyenizme Saldırı Mı? Sermayenin Zorunlu İstikameti Mi?. *Ekonomi, İşletme, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi* 3(2), 79-128.

Standing, G. (2014). The Precariat. *Contexts* 13(4), 10-12.

Standing, G. (2020). *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf*. (Çev.). Ergin Bulut. (Ed.). Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınları.

Vatansever, A. (2013). Prekarya Geceleri: 21. Yüzyıl Dünyası'nda Geleceği Olmayan Beyaz Yakalıların Rüyası. *EUL Journal of Social Science* 4(2), 1-20.

Yıldırım, H. & Kurtuluş, S. (2008). Yerli ve Yabancı İndirim Süpermarket Zincirleri Müşterilerinin Bu Marketleri Değerlendirmeleri Üzerine Bir Pilot Araştırma. *KMÜ İİBF Dergisi* 10(14), 88-108.

Yılmaz, A., Aykaç, Ö. vd. (2021). İndirim Marketlerini Kimler Neden Tercih Eder?. *UİİİD-IJEAS* 30, 243-258.

<https://www.a101.com.tr/hakkimizda>. Erişim Tarihi: 07.04.2021.

<https://www.bim.com.tr/Categories/108/hakkimizda.aspx>. Erişim Tarihi: 07.04.2021.

<https://kurumsal.sokmarket.com.tr/hakkimizda>. Erişim Tarihi: 07.04.2021.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Postmodernizm aracılığıyla değişim ve dönüşüm geçiren klasik ekonomi yeni kapitalizm olarak anılmaya başlanmıştır. Yeni kapitalizm hem neoliberal işgücü piyasasını hem de üretim ilişkilerini şekillendirmiştir. Dolayısıyla küresel anlamda çalışanların profilinde de bir değişim yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu değişimi ifade etme amacıyla ortaya çıkan bir terim olan "prekarya" klasik ekonominin dönem özelliklerini taşıyan "proletarya"dan farklılıklar göstermektedir. Proletarya'dan farklı olarak prekarya yeni kapitalizmin sunduğu yeni bir sınıf ya da yeni bir sınıf denemesi olarak ifade edilebilir. Bu sınıfa dâhil edilebilecek çok çeşitli meslekler, çalışanlar vardır. Beyaz yakalı da mavi yakalı da prekaryaya dâhil olabilir. Her türlü riske ve hatta ölüm riskine rağmen pandemi sürecinde dahi mesleğini değiştirememek, çalışmak zorunda kalmak prekaryanın özelliklerinden sadece biridir. Dünya tarihinde pandemi olarak kabul edilen pek çok hastalık yaşanmıştır. İçinde bulunduğumuz çağda da her yüzyılda bir yaşandığı ifade edilen salgınlardan payımıza Covid-19, Korona şeklinde isimlendirilen hastalık düşmüştür. Hastalık tüm dünyayı her anlamda etkisi altına almış ve yeni bir pandemi sürecinin yaşanmasına sebep olmuştur. Sıradan insandan yöneticilere, ülkelerin ekonomi ve siyasi ilişkilerine kadar her şey etkilenmiştir. Çalışan bireylerin bazıları günümüz şartları neticesinde sokağa çıkma yasaklarının uygulandığı günlerde evlerinde çalışabilmişlerdir. Fakat bazı çalışanlar ya da meslekler bu anlamda dezavantajlı konumda olarak nitelendirilebilir. Çünkü mesleki olarak evden çalışmaları mümkün değildir. Yüz yüze ilişki içinde olmaları ve fiziksel emek harcamaları gerekmektedir. Market çalışanları söz konusu

dezavantajlı grupta sayılabilir. Zira devasa ülke etkilenimleri dışında, homo economicus olan günümüz bireylerinin sosyal yaşantıları arasında en zaruri olan hem fiziksel hem sosyal olma özelliğine sahip gıda ihtiyaçlarının karşılanması durumu pandemi sürecinde gündelik hayatta zihni meşgul eden en önemli konu olmuştur. Bu nedenle marketler pandemi sürecinde sokağa çıkma yasağının olduğu günlerde dahi açık kalmış ve çalışanlar da Covid-19 olma yüksek riskine rağmen insanlarla birebir temas halinde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu zorunluluk hali dezavantajlı konumda bulunan market çalışanlarının "prekarya"ya dâhil olabilecek özelliklerinden biri olarak okunmuştur. Bu çalışma pandemi sürecinde evden çalışma fırsatına sahip olmayan dezavantajlı konumdaki market çalışanlarının süreçte yaşadıklarına yönelik bir çalışma derdiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda bir durum analizi yapmayı hedeflemektedir. Perakendecilik sektöründe hizmet veren çok çeşitli market türleri bulunmaktadır. Çalışma halkın en fazla tercih ettiği literatürde "indirim marketi" (discountstore) olarak isimlendirilen market türlerinden olan A101, BİM ve ŞOK indirim marketlerinde çalışanlara yönelik olarak oluşturulmuştur. Çalışma Denizli ilinde pandemi döneminde söz konusu marketlerde çalışmaya devam eden ve rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen toplamda 15 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılarak hazırlanmıştır. Görüşmecilere hem prekarya olmanın özelliklerini taşıyıp taşımadıklarını anlamaya yönelik hem de pandemi sürecinde yaşadıkları deneyimlere yönelik sorular yöneltilmiştir. Çalışma içerisinde sorular ve alınan cevaplar ışığında "sektörden memnuniyet", "pandemide sağlık", "pandemide iş değişikliği", "mesleki riskler", "izinler ve sosyal hayat" ve "rahatsız eden konular" şeklinde temalar oluşturulmuş ve bu temalar aracılığıyla indirim marketi çalışanlarının pandemi dönemine yönelik deneyimleri açıklığa kavuşturulmuştur. İndirim marketi çalışanlarının ekseriyetle sektörden memnun oldukları, işlerini severek yaptıkları gözlemlenmiştir. İndirim marketi çalışanlarından varsaydığımız oranda hastalanma sayısının görülmediğini ifade etmek gerekir. Başlangıçta hastalanma riski nedeniyle istifaların yaşandığı anlaşılmıştır. Ama dikkat çeken husus; çalışanların önemli bir kısmı hastalığı farkında olmadan geçirmiş olabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Pandemi döneminde kurumların gerekli tedbirleri aldığı gözlemlenmiştir. Pandemi döneminde yukarıda ifade edildiği gibi başlangıçta hastalanma yüksek riskine sahip bir meslek olması nedeniyle iş değişikliği yapmak amacıyla işten istifa edenlerin olduğu öğrenilmiştir. Sonraki süreçlerde ise pandemi döneminde hiç kapanmayan sektörlerden olması nedeniyle bireylerin iş değişikliği yapmayı düşünmedikleri ve hatta işsiz kalan kişileri gördükçe iş sahibi olmalarıyla teselli oldukları anlaşılmıştır. İndirim marketi çalışanlarının izinlerine dair düzenlemeler sıradan günlerde dahi karmaşık bir yapıda iken pandemi döneminde bu karmaşıklığın ikiye katlandığı görülmüştür. Çalışmaya başlarken imzaladıkları sözleşme gereği belirli izin günlerine sahip olmayışları, pandemi döneminde bu belirsizliğin rahatlıkla kullanılması ve zorunlu izinlere tabi olmalarını getirmiştir. Çalışma saatlerinin yoğunluğu nedeniyle kendilerine vakit ayıramadıkları bu durumun pandemi dönemine özgü herhangi bir yeni oluşum getirmediği anlaşılmıştır. İndirim marketi çalışanlarının pandemi sürecinde en fazla rahatsız oldukları durumların müşterilerle ilintili olduğu açıktır. Hemen hemen tüm görüşmeciler müşterilerin pandemi

kurallarına uymayışları, uyarıldıkları zaman tepki göstermeleri, marketleri sokağa çıkma yasağı uygulanan günlerde vakit geçirme yeri olarak kullanmaları gibi durumlardan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. İndirim marketi çalışanlarının ekseriyetle genç bireyler olmaları, eğitim durumlarının lise ve üzeri olduğu ve farklı farklı eğitim düzeylerine sahip oldukları, sektör de uzun süre çalışmadıkları, genellikle 2-4 sene sonrasında işi bırakmaya meyilli oldukları, markette iş tanımı belli olsa dahi bu tanıma uyulmadığı her çalışanın market içi tüm işleri yapabildiği görülmüştür. Bunun dışında haftalık çalışma saatleri belli olsa da günlük olarak mutlak manada uyulmadığı, izinler konusunda belirsizliklerin yaşandığı anlaşılmıştır. Yukarıda bahsedilen durumlar neticesinde indirim marketi çalışanlarının "prekarya" özelliklerini taşıdıkları belirlenmiştir. Öte yandan asgari ücretle çalışmaları, çeşitli primler almaları, meslekte yükselme olanaklarına sahip olmaları ise nadir "prekarya" dışı özelliklerdendir. Pandemi sürecinde mesleki durumlar ile ilgili olarak yapılan çalışmaların genelinin sağlık çalışanlarına yönelik olması bu çalışmanın farklılık sağlayarak bilimsel katkı sunacağını düşündürmüştür. Çalışmanın sonucunda prekarya özellikleri taşıyan indirim marketi çalışanlarının pandemi dönemine dair korku ve kaygıları, tecrübeleri, karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

EXTENDED ABSTRACT: The classical economy, which has undergone change and transformation through postmodernism, has begun to be called the new capitalism. The new capitalism has shaped both the neoliberal labor market and the relations of production. Therefore, it would not be wrong to say that there has been a change in the profile of employees globally. The term "precariat", which emerged to express this change, differs from the "proletariat", which has the characteristics of the classical economy. Distinctively the proletariat, the precariat can be expressed as a new class or a new class attempt offered by the new capitalism. There are a wide variety of jobs and employees that can be included in this class. White-collar workers and blue-collar workers can be included in the precariat. Despite all kinds of risks and even the risk of death, not being able to change your job and having to work even during the pandemic is just one of the characteristics of the precariat. There have been many diseases that are considered as pandemics in the history of the world. In the era we live in, there is a disease called Covid-19, Corona, which is one of the epidemics that is stated to be experienced once in every century. The disease has affected the whole world in every sense and has caused a new pandemic process. Everything from ordinary people to the economic and political relations of countries has been affected. Some of the working individuals were able to work in their homes on the days when curfews were imposed as a result of today's conditions. However, some employees or jobs can be described as disadvantaged in this sense. Because it is not possible to work from home professionally. They need to be in a face-to-face relationship and spend physical labor. Market employees can be considered in this disadvantaged group. Because, apart from the effects of countries, meeting the food needs, which is the most essential among the social lives of today's individuals who are homo economicus, has been the most important issue that occupies the

mind in daily life during the pandemic process. For this reason, markets have served even on the days of curfew during the pandemic process, and employees had to work in one-on-one contact with people despite the high risk of becoming Covid-19. This obligation has been read as one of the characteristics of the disadvantaged market workers that can be included in the "precariat". This study has emerged with the problem of working towards the experiences of the disadvantaged market employees who do not have the opportunity to work from home during the pandemic process. In this sense, it aims to make a situation analysis. There are many different types of stores serving in the retail sector. The study was created for the employees of A101 BİM and ŞOK markets, one of the market types called "discount stores" in the literature, which is most preferred by the public. The study was prepared by conducting in-depth interviews with a total of 15 people selected by random sampling method, who continued to work in the said markets during the pandemic period in Denizli. The interviewees were asked questions both to understand whether they had the characteristics of being a precariat and about their experiences during the pandemic process. In the light of the questions and the answers received, themes such as "satisfaction with the industry", "health in the pandemic", "job change in the pandemic", "occupational risks", "leaves and social life" and "disturbing issues" were created and through these themes, the discount store employees their experiences during the pandemic period have been clarified. It has been observed that the discount store employees are mostly satisfied with the sector and they do their job with love. It should be noted that the number of patients who were ill at the rate we assumed from the discount market employees was not observed. But the remarkable thing is; A significant part of the employees stated that they thought that they might have had the disease without being aware of it. It has been observed that institutions have taken the necessary measures during the pandemic period. As stated above, during the pandemic period, it was learned that there were people who resigned from their jobs in order to change their jobs due to the fact that it was a profession with a high risk of getting sick at the beginning. In the following processes, it has been understood that individuals do not think of changing jobs, and even they are consoled by having a job when they see people who are unemployed, since they are among the sectors that never closed during the pandemic period. While the regulations regarding the leave of discount store employees are complex even on ordinary days, it has been observed that this complexity has doubled during the pandemic period. The fact that they did not have certain leave days in accordance with the contract they signed at the beginning of their work brought this uncertainty to be easily used during the pandemic period and to be subject to mandatory leaves. It was understood that this situation, which they could not spare time for themselves due to the intensity of their working hours, did not bring any new formations specific to the pandemic period. It is clear that the situations that the discount store employees are most uncomfortable with during the pandemic process are related to the customers. Almost all interviewees stated that they were disturbed by situations such as customers' non-compliance with pandemic rules, their reaction when warned, and their use of markets as a place

to spend time on days when the curfew was imposed. Discount store employees are mostly young individuals, their education level is high school or higher, they have different levels of education, they do not work in the sector for a long time, they tend to quit their job after 2-4 years, and every employee who does not comply with this definition even if the job description is clear in the market. It has been seen that he can do all the work in the market. Apart from this, it has been understood that although the weekly working hours are certain, they are not strictly followed on a daily basis and there are uncertainties about the permits. As a result of the situations mentioned above, it has been determined that the discount store employees have the characteristics of "precariat". On the other hand, working for a minimum wage, receiving various premiums, and having the opportunity to advance in the profession are among the rare non-precariat characteristics. The fact that most of the studies on occupational situations during the pandemic process are aimed at health workers, made us think that this study will make a scientific contribution by making a difference. As a result of the study, the fears and anxieties of the discount store employees, who have precariat characteristics, about the pandemic period, their experiences, the difficulties they faced and solution suggestions were revealed.

EKLER

Ek-1: Katılımcılara Yöneltilen Sorular

SORULAR

Sayfa | 1734

DEMOGRAFİK ve SOSYO-EKONOMİK SORULAR

1. Yaşınız?
2. Cinsiyet?
3. Eğitim durumunuz?
4. Kaç senedir bu sektörde ve burada çalışıyorsunuz?
5. Marketteki göreviniz?
6. Evli misiniz?
7. Sigortanız var mı?
8. Asgari ücretle mi çalışıyorsunuz?
9. Günde kaç saat çalışıyorsunuz?
10. İşinizi seviyor musunuz?
11. Mesleğinizde kariyer planınız var mı?

PANDEMİ SÜRECİNE YÖNELİK SORULAR

1. Covid-19 geçirdiniz mi?
2. Geçirdi iseniz çalıştığınız yerden mi geçtiğini düşünüyorsunuz?
3. Market çalışanlarından hastalananların sayısı çok mu sizce?
4. Pandemi sürecinin çalışma hayatınızda ortaya çıkardığı etkiler nelerdir?
5. Pandemi sürecinde çalışma saatleriniz nasıldı?

6. Gerekli tedbirlerin alındığını düşünüyor musunuz?
7. Bireysel tedbir alma ihtiyacı hissediyor musunuz?
8. Kendinizi eve gidince ailenizi tehlikeye atıyor gibi hissettiğiniz oldu mu?
9. Sağlığınız için iş değişikliği yapmayı düşündünüz mü?
10. Herhangi bir müşteriyi kurallara uymadığından dolayı uyardığınız oldu mu?
11. Müşteriyi uyarmanızdan dolayı tepki aldığınız oldu mu? Bir örnek olay anlatır mısınız?
12. Çalışma arkadaşlarınızla ilişkiniz pandemi sürecinde nasıl idi?
13. İşten çıkarılmalar yaşandı mı?
14. Siz işten çıkarılmaktan korktunuz mu?
15. Pandemi sürecinde işinizde devam edebilmeniz için taviz vermeniz gerektiğini düşündüğünüz konular oldu mu? Çalışma saatleri, sizin iş tanımınızda bulunmayan işleri yapma gibi)
16. Sektörün pandemi sürecinde güçlendiğini düşünürsek işten çıkarılma ile ilintili olarak bir mobbing yaşadınız mı?
17. Market çalışanlarının sokağa çıkma yasağı olduğu günlerde insanların çoğu evinde iken çalışıyor olması size neler düşündürdü?
18. Neden hayati anlamda riskli olduğunu bildiğiniz halde bu işte çalışmaya devam ettiniz?
19. Bu süreçte çalıştığınız yerde sizi en çok ne rahatsız etti?
20. Yaşantınızı, çalıştığınız işi sorgulama ihtiyacı hissettiniz mi?

Ek-2: Temalar ve Kodlar

Prekarya'nın Pandemi Döneminde Yaşadıklarına Dair Bir Örnek Çalışma
Merve Çetin Dağdelen

Temalar ve Kodlar	K 1	K 2	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	K 9	K 10	K 11	K 12	K 13	K 14	K 15
Sektörden Memnuniyet															
İşimden memnunum severek çalışıyorum		*	*		*		*	*		*	*			*	*
İşimden memnun değilim mecburen çalışıyorum	*			*		*			*			*	*		
Bu işe isteyerek başladım		*		*	*		*			*	*		*		*
Bu işe mecburen başladım	*		*			*		*	*			*	*		*
Markette iş tanımımız bellidir		*					*							*	
Markette iş tanımımız belli olsa da herkes her işi yapar	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Mesleğimde yükselmeyi düşünüyorum		*	*		*		*	*		*	*			*	*
Mesleki anlamda bir kariyer planım yok	*			*		*			*			*	*		
Pandemide Sağlık															
Covid geçirmedim				*	*				*	*		*	*		
Covid geçirmiş olduğumu ama farkında olmadığımı düşünüyorum	*	*	*			*	*	*			*			*	*
Market çalışanlarının çok fazla hastalandığını düşünüyorum					*					*	*				*
Market çalışanlarının çok fazla hastalandığını düşünmüyorum	*	*	*	*	*		*		*		*	*	*	*	
Kurumumuz gerekli tedbirleri yeterince almaktadır.	*	*	*	*	*		*		*			*	*	*	
Bireysel tedbir almam gerektiğini düşünüyorum.						*		*		*	*				*

Prekarya'nın Pandemi Döneminde Yaşadıklarına Dair Bir Örnek Çalışma
Merve Çetin Dağdelen

Pandemide İş değişikliği															
Sağlığım için iş değişikliği yapmayı düşündüm.		*						*				*			*
Pandemi kaynaklı iş değişikliği yapmayı düşünmedim.	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
İşten çıkarılmalar yaşanmadı	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Kendi isteği ile işten çıkanlar oldu	*	*	*			*	*	*				*			*
İşten çıkarılmaktan korktum															
İşten çıkarılmaktan korkmadım	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Pandemide işe devam edebilmek için taviz vermemiz gereken konular oldu		*		*				*				*			
Pandemide işe devam edebilmek için taviz vermemiz gereken konular olmadı	*		*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Market sektörünün pandemide kapanmayan sektörlerden biri olması riskli olsa dahi çalışmaya devam etmemi sağladı	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Pandemi sürecinde işimi sorgulama ihtiyacı hissettim			*			*				*			*		
İşsiz kalanları görünce işim olduğu için sevindim ve çalışmaya devam ettim	*	*		*		*		*	*			*	*		*
Mesleki Riskler															
Her gün defalarca müşterileri uyarmak zorunda kalıyoruz	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Uyarıldıkları için müşteriler tepki gösteriyorlar	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Prekarya'nın Pandemi Döneminde Yaşadıklarına Dair Bir Örnek Çalışma
Merve Çetin Dağdelen

Ailemi riske atıyormuş gibi hissettiğim oldu	*			*			*			*				*	
Mesleğin sağlık açısından riskli olduğunu düşünmüyorum		*	*		*	*		*	*				*		
Hayati anlamda riskli olduğu halde mecbur olduğum için çalıştım	*	*	*		*	*	*	*	*			*	*	*	
İzinler ve Sosyal Hayat															
Market içinde çalışanlarla ilişkilerimizde herhangi bir değişiklik yaşanmadı		*	*	*	*		*	*	*			*	*		*
Market içinde birbirimizle mesafeli idik				*		*					*				*
Sokağa çıma yasaklarının olduğu günlerde çalışıyor olmamıza çok kızdım	*	*		*		*	*				*	*		*	*
Sokağa çıkma yasaklarının olduğu günlerde çalışıyor olmamıza hak verdim			*		*		*	*	*	*	*	*		*	*
Çalışma saatlerimizin yoğunluğu zaten sosyal hayatımızın minimal seviyede olmasını sağlıyor pandemi etkilemedi		*			*		*		*	*				*	
Haftalık izinlerimiz hafta sonu marketlerin kapalı olduğu günlerde kullanıldı	*	*			*					*		*	*		
Marketler erken kapansa dahi haftalık saatimizi doldurmamız için markette kalmaya devam ettik	*	*		*		*	*	*				*	*		*
İşten çıkarmak yerine yıllık izinlerimiz kullanıldı			*	*		*		*	*	*		*	*	*	*

Prekarya'nın Pandemi Döneminde Yaşadıklarına Dair Bir Örnek Çalışma
Merve Çetin Dağdelen

Rahatsız Eden Konular															
Müşterilerin pandemi kurallarına uymaması çok rahatsız etti	*			*		*	*	*							*
Uyarılan müşterilerin tepki göstermesi ve market çalışanlarını küçümsemesi çok rahatsız etti		*	*	*		*	*			*	*	*		*	
Müşterilerin sokağa çıkma yasaklarında marketleri gezme ihtiyacı kullanması çok rahatsız etti		*	*	*	*	*	*	*	*			*	*	*	*
Müşterilerin ihtiyaçlarını almak için marketin kapanmasına yakın son dakikaları tercih etmesi çok rahatsız etti	*			*			*			*			*		*
Sokağa çıkma yasağı olduğu günlerde bizim çalışmaya devam etmemiz çok rahatsız etti	*	*		*			*			*				*	*